

Programa Xarxa d'Escoles i Instituts per la Igualtat i la No - Discriminació

Informe de progrés de la implementació de la Prova Pilot

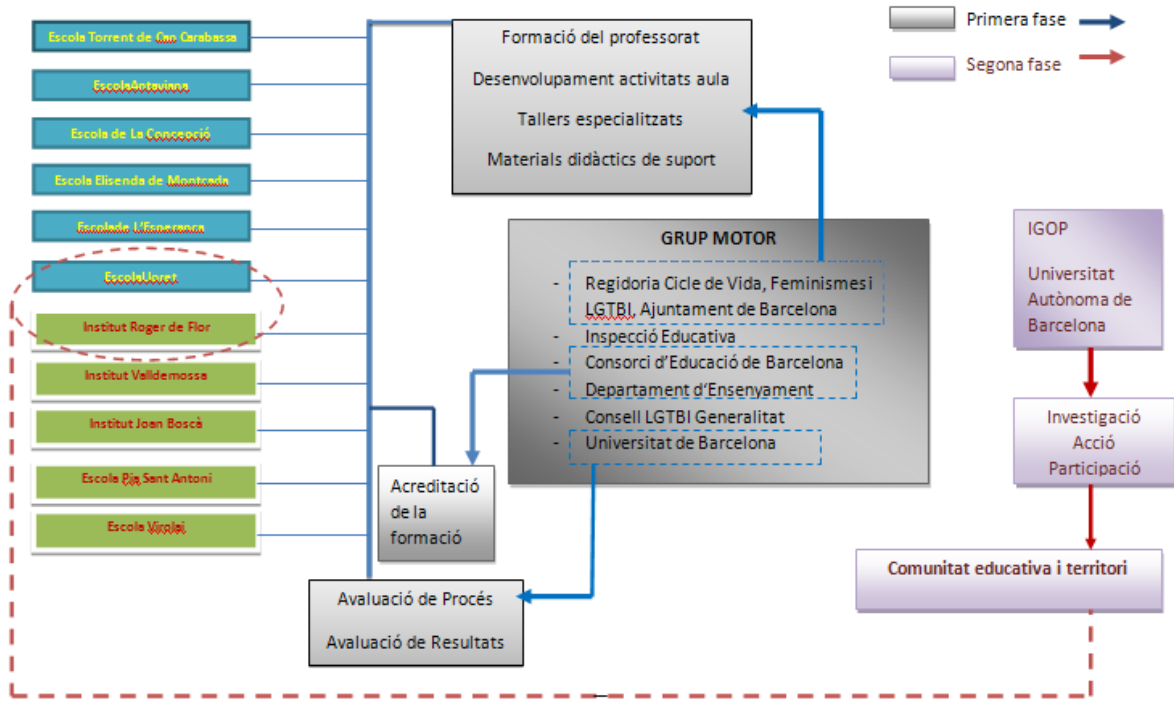
REGIDORIA DE FEMINISMES I LGTBI

16 juliol de 2016

ÍNDEX

0. MAPA ESTRUCTURAL DESPLEGAMENT PROVA PILOT	02
1. INTRODUCCIÓ.....	03
2. IMPLEMENTACIÓ DEL PROGRAMA	04
2.1. CENTRES.....	04
2.2. ALUMNES.....	05
2.3. PROFESSORAT.....	06
2.4. ACTIVITATS DIDÀCTIQUES.....	07
2.5. RECURSOS PEDAGÒGICS DE SUPORT I D'APROFUNDIMENT	08
3. AVALUACIÓ PRIMER ANY IMPLEMENTACIÓ.....	10
3.1. AVALUACIÓ DE PROCÉS.....	10
3.2. AVALUACIÓ DE RESULTATS.....	11
3.2.1. INTRODUCCIÓ	11
3.2.2. VISIÓ DE CONJUNT DE L' AVALUACIÓ DE RESULTATS	12
4. CONTINUÏTAT DEL PROCÉS D'IMPLEMENTACIÓ DEL PROGRAMA.....	15
5. CONCLUSIONS.....	17

Mapa estructural del desplegament de la Prova Pilot del Programa

1. INTRODUCCIÓ

El Programa *Xarxa d'Escoles i Instituts per la Igualtat i la No-Discriminació* té com a objectiu general prevenir la violència i la discriminació basades en la diversitat funcional, de gènere, d'orientació sexual, ètnica-cultural i en qualsevol altre factor que generi desigualtat i promoure models relacionals basats en l'equitat, el respecte, la llibertat i el compromís a tot l'àmbit de la comunitat educativa.

S'ha dissenyat una primera etapa de prova pilot amb dues fases i una segona etapa de generalització, que de manera progressiva arribi a tots els centres de la ciutat. A la primera fase de la primera etapa les accions es concentren a l'interior de cada institució i es centren en alumnat i professorat de la franja obligatòria (6 a 16 anys). A la segona fase de la primera etapa les actuacions es generalitzen a tota la comunitat educativa i al territori proper de cada escola i institut.

El Programa d'intervenció és un Programa extensiu i indirecte, en el sentit que no és aplicat directament a l'alumnat per agents especialitzats sinó que realitza un assessorament especialitzat al professorat, al qual dota dels recursos pedagògics adients per a què apliquin el Programa a les seves aules.

La temporalització d'aquest procés queda recollida en el següent quadre:

ETAPA	FASE	PERÍODE	POBLACIÓ DIANA	AVALUACIÓ
Primera Prova Pilot	Primera	Cursos acadèmics 14-15 i 15-16	Alumnat i professorat	De procés i de resultats
	Segona	Curs acadèmic 16-17	Comunitat educativa i territori	Integrada a la metodologia d'Investigació – Acció - Participació
Segona Generalització	Inici oferta	Curs acadèmic 17-18	Comunitat educativa i territori	Externa (qualitativa i quantitativa) i integrada a I-A-P
	Augment progressiu centres	A partir del curs acadèmic 18-19	Comunitat educativa i territori	Externa (qualitativa i quantitativa) i integrada a I-A-P

Els **eixos temàtics** que s'aborden des del Programa van des d'aspectes més generals com la convivència en el marc d'una cultura de pau que inclou justícia i equitat a d'altres més específics relacionats amb la coeducació, la identitat de gènere, l'orientació afectiu sexual, la diversitat funcional i la diversitat ètnica i cultural.

El **tractament dels temes** es fa des d'una metodologia vivencial que posa en joc els sentiments i emocions de les persones, que parteix de l'experiència personal i les representacions de cada individu i grup i que afavoreix la reflexió individual i col·lectiva des d'un pensament crític.

Es tracta d'afavorir la construcció de relacions interpersonals lliures de prejudicis i falses creences, que evitin la jerarquitació i els abusos i que resultin satisfactòries per a totes les persones. El fet d'iniciar aquests processos en els primers períodes evolutius pot contribuir de manera significativa a la convivència positiva de les comunitats educatives dels centres escolars de la Xarxa, a la institucionalització en els PECs (Projecte Educatiu de Centre), en els Plans de Convivència i en el propi currículum de la intervenció en aquests àmbits i pot promoure canvis a mig i llarg termini en la cohesió social d'entorns més amplis.

2. IMPLEMENTACIÓ DEL PROGRAMA

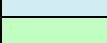

2.1 CENTRES

Es tracta d'una mostra mixta, preparada per l'Equip responsable de l'Avaluació, de forma estratificada, parcialment aleatòria. La composició social de la mostra respon a diversos criteris, les condicions socials han estat triades atenent a criteris de diversitat d'entorns socioeconòmics i d'origens ètnics i culturals. Per fer-ho, s'hi han emprat els índexs quantitatius dels quals disposa el Consorci d'Educació. La tria dels diversos orígens ètnics-culturals s'ha elaborat a partir de la mitjana de població escolar estrangera de Barcelona. A partir de la selecció realitzada, es va proposar als centres la seva participació per a l'aplicació del Programa. Paral·lelament, es va fer la proposta d'aplicar només les proves de l'avaluació de resultats a altres centres de característiques equivalents als d'experimentació per tal de disposar d'un grup control.

A finals del primer curs de la primera fase de la Prova Pilot, van causar baixa dos centres de la mostra, un d'educació primària i un d'educació secundària, ambdós de titularitat municipal. Les causes d'aquesta decisió tenen a veure amb dinàmiques internes dels centres, amb l'exigència de treball que comporta en un marc d'extrema complexitat i amb el component personal que resulta interpel·lat per la pròpia temàtica del Programa.

Durant el curs acadèmic 15-16 els onze centres de la mostra que implementen el Programa són els següents:

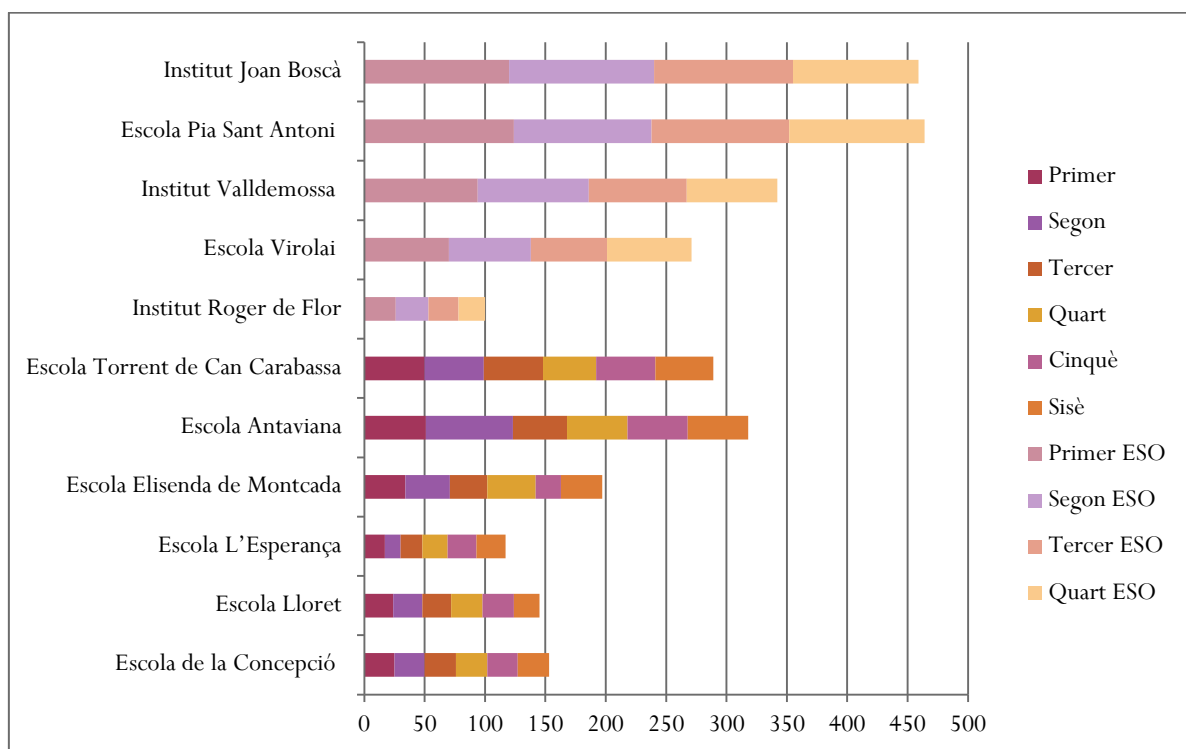
	Estatut socioeconòmic població	Una línia	Dues línies	Tres línies	Quatre línies
Educació Primària	Baix	L'Esperança	Elisenda de Montcada 		
			Antaviana 		
	Mig Baix	Lloret			
	Mig		Torrent de Can Carabassa		
	Mig Alt	La Concepció			
Educació Secundària	Baix	Roger de Flor 			
	Mig Baix				Pia Sant Antoni
	Mig			Valldemossa	Joan Boscà
	Mig Alt		Virolai		

Titularitat centres	
	Pública
	Laica
	Concertada
	Religiosa

Diversitat ètnica i cultural	
	Poble gitano
	Minories ètniques i culturals

2.2. ALUMNES

El nombre total d'alumnat de tots els centres de la mostra experimental en el seu conjunt s'aproxima als 2.800, sense comptar educació infantil que oficialment no en forma part, encara que en alguns centres també realitzen activitats del Programa adaptades.

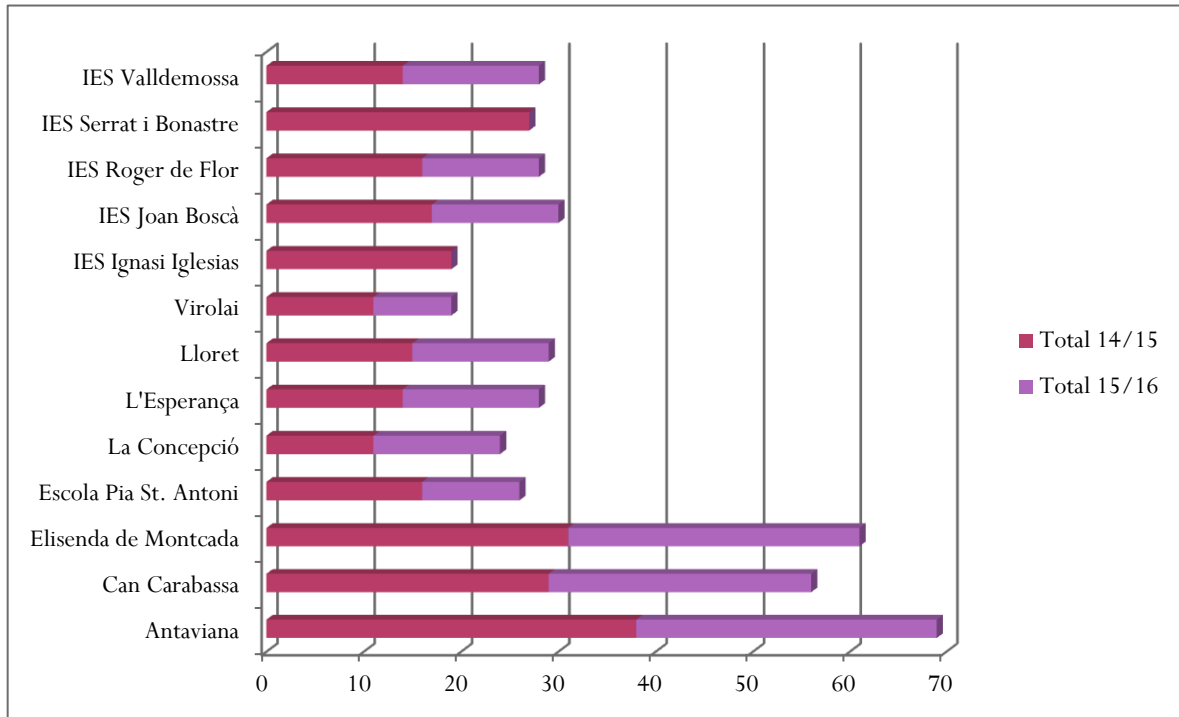

Durant el curs acadèmic 14-15 la implementació d'activitats es va realitzar en els nivells educatius senars (primer, tercer i cinquè d'educació primària i primer i tercer d'ESO) que són els que s'havien d'avaluar. En aquest curs 15-16 es repeteixen activitats en aquests nivells, encara que no s'avaluen els resultats i s'inicia el desenvolupament en els nivells parells, que són els mateixos grups del curs anterior (segon, quart i sisè d'educació primària i segon i quart d'ESO).

2.3. PROFESSORAT

Pel que fa al professorat, també hi ha variació en el seu nombre entre els dos cursos d'aplicació, deguda a la baixa abans esmentada de dos centres, als canvis interns de cada institució i a una davallada que acostuma a produir-se en una formació extensiva de dos anys. Des del Consorci d'Educació es considera un èxit el nombre de professorat que continua durant aquest segon any.

Al següent gràfic es poden observar les variacions per centre:

Durant el curs acadèmic 15-16, el nombre de professorat que ingressa per primera vegada ascendeix a 60 persones i per tractar-se d'un primer contacte amb el Programa, es consideren en procés de sensibilització. El nombre del professorat que el curs anterior va fer la formació i aquest curs realitza un aprofundiment en els continguts del Programa és de 126 persones. Els eixos temàtics d'aprofundiment es van encarregar a professionals de reconegut prestigi en cada àmbit que com a personal extern va participar en la formació en centre en presentacions monogràfiques.

Durant el curs 14-15 es va treballar amb els claustres i els equips de professorat en un procés de sensibilització, que implicava l'expressió d'opinions i sentiments al si de cada grup, la reflexió individual i col·lectiva al voltant de la documentació de suport i el fet de compartir, a nivell de centre, una mirada sobre els eixos temàtics del Programa per propiciar l'adquisició competencial com un assoliment de tot el centre escolar.

Un aspecte a destacar respecte a la formació d'enguany és que el professorat de nova incorporació, és a dir, aquell que no havia fet el *procés de sensibilització* el curs passat, ha presentat unes resistències i oposicions durant el desenvolupament dels monogràfics, que no s'ha donat en la resta del professorat. Aquesta circumstància posa de relleu la importància de començar a treballar amb el professorat novell al Programa, a un nivell d'introspecció i de reflexió que va més enllà de la conceptualització teòrica dels eixos temàtics.

2.4. ACTIVITATS DIDÀCTIQUES

Els eixos temàtics a tractar a cada nivell així com el grau de complexitat de les activitats, queda expressat en el següent quadre:

Tipologia activitats prova pilot

Mòdul	Curs	1r. Trimestre	2n. Trimestre	3r. Trimestre
I	1r. Primària	Sensibilització	Sensibilització	Consolidació
	2n. Primària	Aprofundiment	Consolidació	Aprofundiment
II	3r. Primària	Sensibilització	Consolidació	Aprofundiment
	4t. Primària	Sensibilització	Consolidació	Aprofundiment
III	5è. Primària	Consolidació	Consolidació	Aprofundiment
	6è. Primària	Consolidació	Consolidació	Aprofundiment
IV	1r. Secundària	Consolidació	Consolidació	Aprofundiment
	2n. Secundària	Consolidació	Consolidació	Aprofundiment
V	3r. Secundària	Consolidació	Consolidació	Aprofundiment
	4t. Secundària	Consolidació	Consolidació	Aprofundiment

Itinerari comú a tots els continguts	
Itinerari Igualtat, sexisme, coeducació	
Itinerari Diversitat funcional, de gènere, afectiu sexual i ètnica cultural	

L'exposició d'aquest alumnat a les accions del Programa varia d'un centre a l'altre i dins de cada centre, en funció del major o menor grau d'adhesió dels equips directius i el professorat de cada centre.

2.5. RECURSOS PEDAGÒGICS DE SUPORT I D'APROFUNDIMENT

Durant els dos cursos acadèmics de la primera fase de la prova pilot del Programa, es deixen en préstec als centres les maletes pedagògiques que funcionen com a biblioteques itinerants. Per un altre costat, cada grup classe realitza un taller relacionat amb la temàtica de les activitats proposades.

Les maletes actualitzades amb novetats editorials per al curs acadèmic 2015-16, queden recollides al següent quadre:

ETAPA	MÒDUL CICLE	NOMBRE MALETES	NOMBRE LLIBRES PER MALETA	PRINCIPALS TEMÀTIQUES TRACTADES
EDUCACIÓ PRIMÀRIA	I Cicle inicial	3	31	Diversitat: familiar, ètnica i cultural, de gènere, funcional. Sexualitat. Autoconeixement. Assertivitat. Rols i estereotips de gènere. Violència masclista. Xenofòbia. Interculturalitat. Cooperació i col·laboració. Coresponsabilitat. Cultura de pau.
	II Cicle mitjà	3	36	Diversitat: familiar, de gènere, cultural. Genealogia femenina. Treball domèstic, rols i estereotips de gènere. Educació emocional. Sexualitat. Coresponsabilitat. Interculturalitat. Col·laboració. Cultura de pau.
	III Cicle superior	3	34	Diversitat: familiar, de gènere, cultural, funcional. Masculinitats alternatives. Genealogia femenina. Rols i estereotips de gènere. Coresponsabilitat. Racisme i Interculturalitat. Treball cooperatiu. Cultura de pau.
EDUCACIÓ SECUNDÀRIA	IV Primer cicle ESO	4	34	Discriminació, prejudicis, exclusió. Diversitat: cultural, de gènere, funcional. Masclisme. Assetjament. Treball de cura. Genealogia femenina. Cultura de pau. Ecologia i cura del medi ambient.
	V Segon cicle ESO	4	42	Cultura de pau i conflictes bèl·lics. Guerra civil. Nazisme. Discriminació racial. Diversitat afectiu sexual. Construcció social del gènere. Noves masculinitats. Assetjament. Sexualitat i gènere. Discriminació de gènere. Violència masclista, micromasclismes. Lluita feminista.
	TOTAL	17 MALETES	536 LLIBRES	

Els tallers a càrrec d'entitats especialitzades en la temàtica que aborden, s'han portat a terme enguany en els nivells educatius parells, segons consta a continuació:

ETAPA	NIVELL	NOM DEL TALLER	ENTITAT	METODOLOGIA TÈCNiques IMPLEMENTACIÓ	TEMÀTIQUES ABORDADES	NOMBRE TALLERS	NOMBRE ALUMNES
EDUCACIÓ PRIMÀRIA	Segon	<i>Iniciació llenguatge audiovisual</i>	Drac Màgic	Dinàmiques participatives de treball grupal	Alfabetització en llenguatges audiovisuals. El relat a través de les imatges i els sons	10	224
	Quart	<i>Publicitat i estereotips</i>	Drac Màgic	Dinàmiques participatives de treball grupal	Estereotips sexistes a la publicitat, normativitat dels	9	207

					cossos i de les relacions. Imatges i punt de vista		
	Sisè	<i>Parlem de famílies. Nenes i nens amb dues mares o dos pares</i>	Pandora	Dinàmiques grupals al voltant d'un conte. Producció d'un relat	Concepte de família. Models d'estructures familiars. Estratègies reconeixement.	8	211
EDUCACIÓ SECUNDÀRIA	Segon ESO	<i>Actuem la diversitat</i>	La Xixa Teatre	Taller vivencial amb jocs i tècniques de teatre	Generalització, estereotips i prejudicis per edat, sexe, diversitat cultural	15	423
	Quart ESO	<i>M'agrada</i>	Enruta't	Taller d'educació afectiva i sexual. Rol playing	Cos, sexualitat i plaer	14	383
TOTAL						56	1448

3. AVALUACIÓ PRIMER ANY IMPLEMENTACIÓ

3.1. AVALUACIÓ DE PROCÉS

L'avaluació de procés d'aquest programa s'ha centrat en els següents objectius específics aprovats per la Comissió Coordinadora (Grup Motor):

1. Comprovar el funcionament de la formació.
2. Conèixer les valoracions de l'aplicació del Programa pilot al centre.
3. Conèixer les percepcions de les persones participants sobre alguns dels recursos educatius del programa: els tallers i les maletes pedagògiques.

L'informe presentat exposa el mètode i els resultats de l'avaluació de procés del primer curs 2014-2015, en aplicar la prova pilot del Programa que està previst tingui dos cursos de durada prevista.

Les conclusions de l'avaluació del Programa, segons l'Equip d'avaluació, són força positives en general.

Els tallers realitzats amb l'alumnat han obtingut unes valoracions molt positives, tant per part del professorat com per part de l'alumnat en el cas de Secundària (a Primària l'alumnat no participa d'aquesta avaluació). El professorat destaca diversos aspectes positius dels **tallers**: en global, que han resultat útils i interessants per a l'alumnat, que han permès tractar temes que no toquen tan habitualment a l'aula i que, en totes les ocasions, s'ha generat un clima positiu que ha facilitat l'obertura, l'expressió de sentiments, la presa de consciència i, en alguns casos, l'empatia. En tots els casos, els efectes generats en l'alumnat han estat positius.

Les **maletes pedagògiques** han obtingut una valoració positiva en tots els casos. Es reconeix que ha permès treballar les temàtiques tractades d'una altra manera, així com que ha generat interès i ha propiciat dinàmiques positives entre l'alumnat. Quasi en totes les ocasions s'ha proposat millorar el temps de disposició del recurs, ja que ha estat insuficient. També es fan altres aportacions, com demanar més materials, considerar no idoni algun material en concret i sol·licitar la repetició d'alguna temàtica en especial.

Pel que fa a l'**avaluació del Programa** per part del professorat, les valoracions positives predominen. En general, s'ha considerat positiva l'aplicació del Programa i, en especial, les sessions de formació.

3.2. AVALUACIÓ DE RESULTATS

3.2.1. INTRODUCCIÓ

Els resultats del primer curs 2014-2015 d'aplicació de la prova pilot del Programa Xarxa d'Escoles i Instituts per la Igualtat i la No-Discriminació en les actituds igualitàries de l'alumnat dels nivells escolars avaluats han estat, en línies generals, positius però encara tímids en tractar-se només del primer any d'implementació.

En primer terme, per primària i secundària i pel conjunt dels eixos, s'expliquen els efectes estadísticament significatius, segons les proves basades en l'estadístic *t de Student*, aconseguits pel Programa després d'aquest primer curs d'aplicació. Aquests canvis són atribuïbles al Programa i no a l'atzar ni als canvis evolutius ni al context social, en haver descartat aquestes possibilitats pel disseny comparatiu emprat i per la construcció de les mostres.

Els continguts d'aquest Programa han estat acotats en aquesta prova pilot amb l'objectiu de realitzar l'avaluació. Els continguts temàtics desenvolupats per l'assessorament psicopedagògic al professorat i oferts pel Programa d'activitats en aquest primer curs 2014-15 d'aplicació de la prova pilot han estat els següents:

Continguts proposats a l'aplicació del Programa de la prova pilot per al curs 2014-15	
Primer de primària	Comuns a tots els continguts i continguts d'igualtat, sexisme i coeducació
Tercer de primària	De diversitat ètnica-cultural i diversitat de gènere i afectiu sexual
Cinquè de primària	D'igualtat i sexisme i coeducació
Primer de secundària	D'igualtat i sexisme i coeducació
Tercer de secundària	De diversitat ètnica-cultural i de diversitat de gènere i afectiu sexual

Per tal de valorar els resultats i donat el disseny comparatiu de l'avaluació amb un grup pilot que aplica el Programa i un grup control que no l'aplica, cal conèixer el nivell d'aplicació del Programa que han desenvolupat els centres del grup pilot i les activitats realitzades pel grup control. L'aplicació del Programa dins les aules que n'han fet els centres pilot durant aquest primer curs ha estat força desigual: a primària s'ha aplicat de forma bastant àmplia i, en canvi, a secundària, de forma menor.

El grau d'aplicació ha estat força elevat als nivells de primària i ha disminuït als nivells de secundària.

Els centres del grup control i segons les respostes donades pels seus equips directius, no desenvolupen projectes específics de continguts relatius als eixos del Programa, però en algun centre realitzen algunes activitats puntuals.

A partir d'aquesta informació es pot interpretar l'abast de l'impacte del Programa Xarxa d'Escoles i Instituts per la Igualtat i la No-Discriminació quan s'ha avaluat en la totalitat dels centres implicats tant de la mostra pilot com de la mostra control.

3.2.2. VISIÓ DE CONJUNT DE L'AVALUACIÓ DE RESULTATS

Amb una visió de conjunt dels efectes resultants aquest primer curs de prova pilot a **tota** la primària i secundària, s'aprecia un augment progressiu dels efectes en funció de l'edat fins a cinquè de primària (10-11 anys) i, a secundària, efectes semblants als de cinquè però que tenen característiques pròpies.

A primària, els efectes positius **d'augment** de les actituds igualitàries i de la presència de violència no apareixen a 6-7 anys (primer), se n'apunten alguns als 8-9 anys (tercer), i augmenten als 10-11 anys (cinquè). A tercer de primària, apareix algun efecte col·lateral en altres eixos però a cinquè n'apareixen molts més.

Aquesta progressió és adequada a l'evolució de les capacitats, de la personalitat, dels interessos i del desenvolupament moral d'aquestes edats que marquen els estudis evolutius.

Així mateix, és una progressió d'efectes també en consonància amb els estudis sobre l'evolució de les identitats de gènere, la transgressió dels rols tradicionals de gènere i l'evolució dels prejudicis ètnics. Aquests apunten, al voltant dels 6 anys, a una adquisició **binària** i excloent dels rols i identitats de gènere del sistema patriarcal i dels prejudicis ètnics de la majoria social de la societat on viuen, segueix un augment progressiu d'aquest assoliment que alhora s'acompanya d'una progressiva flexibilització dels estereotips fins al voltant dels 10 anys. En aquest moment també apareixen la consciència de la discriminació, de la pròpia opinió i de l'existència d'altres i diverses opinions al respecte. La influència de l'entorn social és cada vegada més important.

Per tant, es pot entendre la progressió dels efectes aconseguits com indicacions de pautes per al Programa d'intervenció, sense que signifiqui que es pugui prescindir del Programa a les edats primerenques ja que la socialització en uns o altres valors es prou important com per generar efectes retardats, és a dir, efectes a llarg termini que en aquest moment no s'estan avaluant, però que es podran detectar en el disseny d'avaluació previst.

En relació amb els efectes transvasats entre eixos temàtics o efectes col·laterals que apareixen principalment a cinquè de primària, poden ser entesos també des dels criteris evolutius. Al voltant dels 10 anys, els prejudicis ètnic-culturals són clarament identificats i tenen consciència de la discriminació. Quant als rols de gènere, aquests es converteixen en normes obligatòries però la seva transgressió no és tan greu com en edats precedents. Els estudis remarquen que apareix més pressió pel compliment estricte de l'identitat masculina que de la femenina. D'aquesta manera, a cinquè de primària, coincideixen l'augment de la capacitat d'abstracció, de la consciència social, dels interessos projectats amb més amplitud social i més flexibilització del binarisme de gènere i de la categorització social de la pertinença a majories o minories socials ètnic-culturals. Així, pels resultats que es tenen fins al moment, a cinquè de primària, als 10-11 anys, és un moment idoni per intervenir sobre les actituds socials cap a la igualtat.

A secundària, s'observen també alguns efectes positius, però amb característiques més peculiars del moment evolutiu pre-adolescent i dels nivells més baixos d'aplicació del Programa. Només s'observen efectes en la diversitat de gènere i sexual de les orientacions homosexuals i de la transsexualitat, tant al curs on el Programa ha aplicat continguts específics com al que no. I tampoc s'observen efectes transvasats a l'inrevés, des de la diversitat de gènere i sexe cap a l'eix d'igualtat i sexisme. Cal destacar que els efectes s'han donat tant en les noies com en els nois, però a primer de secundària, amb 12 anys, més en els nois.

Els estudis sobre desenvolupament dels estereotips de gènere i la severitat de la seva transgressió podrien ajudar a entendre aquesta manca d'efectes en les actituds igualitàries cap als sexes des dels prejudicis sexistes (inclús amb possibles efectes de reactància en les noies). Aquests estudis evolutius informen que a partir dels 13 anys s'observa un retorn a la rigidesa dels estereotips del sistema sexe/ gènere patriarcal que no es tornarà a flexibilitzar fins al voltant dels 17 anys. Així mateix, indiquen que la influència de les normes del propi grup social són força rellevants en aquest període, generalment amb una pressió més forta cap a les masculinitats i els nois que cap a les feminitats i les noies.

Per tant, es tracta d'un moment evolutiu en què l'adhesió als rols tradicionals de gènere és especialment important per donar seguretat a l'inici incert de la construcció de la identitat personal i l'afectiu sexual i de les relacions amb el sexe. Aquesta idea podria ajudar a entendre aquest moment evolutiu com d'especial resistència al trencament dels rols tradicionals del sistema sexe/gènere. Segons els resultats actuals d'aquest curs, s'hauria d'afegir un possible efecte reactiu de fre davant la pressió al canvi dels estereotips i rols tradicionals, especialment en les noies. Des d'aquesta lectura, i a l'espera de resultats posteriors de l'avaluació es podrien pensar o repensar alguna de les estratègies educatives.

Dins els continguts relatius a gènere, els efectes observats exclusius de l'eix de diversitat de gènere i sexual a tota secundària, es poden entendre, tant des de la resistència al canvi dels estereotips d'aquest període vital explicada anteriorment, com des de les condicions en què s'ha aplicat el Programa a secundària. **El contingut dels tallers específics, conduïts per professionals amb expertesa en els diversos temes tractats, ha estat aplicat a la totalitat dels centres, no només a una part segons l'informe d'avaluació de procés. Han versat sobre diversitat de gènere i sexual que trenquen l'heteronormativitat més que no pas sobre continguts que posen en qüestió les identitats tradicionals masculina i femenina.**

Pel que fa a la reducció del sexisme benvolent, s'observa com és més resistent al canvi que el sexisme hostil, i comença a reduir-se a mesura que comença el desenvolupament de l'abstracció als 10 anys, però a l'adolescència, a secundària topa amb les resistències del moment evolutiu. De moment, sempre són les nenes de primària les que produeixen més canvis en aquest tipus de sexisme, potser perquè el detecten més ràpidament al ser el grup social dominat del sistema sexe/gènere.

Pel que fa a les actituds igualitàries vers la diversitat ètnica-cultural, el Programa ha tingut efectes desiguals a primària i a secundària. A primària, on el nivell d'aplicació del Programa és més elevat, ha obtingut més efectes **d'augment**. No obstant, a primer curs, on s'ha aplicat de forma menys intensiva

per fer-ho, en principi, de forma conjunta amb altres eixos d'igualtat (amb diversitat funcional i diversitat de gènere) no ha produït efectes, alhora que es troben **en** un moment evolutiu d'adquisició categòrica i rígida dels prejudicis, segons els estudis sobre prejudicis ètnic-culturals.

A secundària tampoc sembla que ha obtingut cap efecte en la diversitat ètnica-cultural, s'ha de recordar que s'ha aplicat menys que a primària. Segons els estudis evolutius dels 12 als 16 anys, els resultats són força heterogenis i sembla que l'entorn social i els seus valors tenen cada vegada més influència.

En relació amb les actituds igualitàries cap a la diversitat funcional, no s'observen efectes a primer de primària on el Programa ha aplicat aquests continguts però conjuntament amb d'altres. De forma sorprenent, n'ha obtingut **a primer de secundària**, tal com hem comentat anteriorment, probablement per efecte de transvasament.

Pel que fa als efectes del Programa en l'objectiu transversal de detecció i percepció de la violència quotidiana entre iguals, s'observen efectes d'augment d'aquesta identificació a tercer de primària i a primer de secundària, als 8 i als 12 anys, tant en la violència observada com en l'experiència personal de violència patida, ambdues dins l'entorn escolar i, més per part de les nenes i noies que dels nens i nois. A primer de primària, només s'han obtingut efectes en la violència viscuda i per part dels nois.

Finalment, s'han produït més efectes a primària que a secundària. Així com, a secundària s'apunta una específica influència dels tallers portats per agents especialitzats externs.

La propera avaluació comparativa entre l'avaluació inicial de setembre del 2014 i l'avaluació final de maig del 2016 de la primera fase de la prova pilo es realitzarà havent-se completat el cicle d'assessorament als centres encetat el curs 2014-15. Per tant, es podran visualitzar els efectes aconseguits amb més informació i un major grau d'aprofundiment. Així mateix, conjuntament amb els altres elements d'avaluació i memòria dels que s'ha dotat aquest Programa, es generarà una contribució a les orientacions sobre reajustament i millora per a l'etapa de generalització.

4. CONTINUÏTAT DEL PROCÉS D'IMPLEMENTACIÓ DEL PROGRAMA

Donat que la prova pilot de la primera fase d'implementació del Programa, portada a terme el curs acadèmic 14-15 i l'actual 15-16, finalitza al mes de juny d'enguany, es va realitzar el 31 de maig de 2016 al Poliesportiu de la Mar Bella una **Jornada de visibilització de la Xarxa activitat** que va involucrar alumnes, professorat, entitats especialitzades i equips organitzatius, en un volum global que involucra unes 3.000 persones.

Aquesta proposta va tenir diversos objectius:

- Reconèixer i posar en valor el treball realitzat durant dos cursos acadèmics a l'àmbit escolar dels onze centres implicats.
- Percebre, per part d'alumnes i professorat, les dimensions d'una *Xarxa* que fins ara ha tingut un caràcter virtual.
- Visibilitzar el compromís de l'Ajuntament de Barcelona, per sistematitzar i institucionalitzar una intervenció *per la igualtat i la no-discriminació* als centres de la Ciutat.
- Fer visible el treball col·laboratiu interinstitucional per abordar fenòmens socials complexos de manera transversal.
- Informar a la ciutadania de Barcelona de l'interès i l'esforç del seu govern per prevenir, de manera rigorosa i des de les arrels, les situacions de discriminació.
- Comunicar públicament que a Barcelona la diversitat humana i social és un motiu de celebració.

Per aquestes circumstàncies, el valor simbòlic d'una concentració d'aquestes característiques, que va de poder garantir la seguretat i satisfacció de totes les persones participants, va anar més enllà d'una jornada festiva. Va ser la materialització d'una iniciativa única en el seu camp, que pot dibuixar línies d'intervenció i estratègies amb metes a mig i llarg termini per un canvi d'actituds, en uns moments que a nivell europeu comença a preocupar que l'avaluació de competències escolars passi exclusivament pel rendiment acadèmic i no s'hi hagi incorporat encara el valor social de l'educació.

En un altre ordre de coses, s'ha iniciat ja el disseny de la segona fase de la prova pilot del Programa, relativa a **comunitat educativa i territori**. Es va contactar amb l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP) de la Universitat Autònoma de Barcelona per realitzar un disseny d'intervenció en aquest àmbit. Al segon i tercer trimestre s'ha portat a terme el treball de camp conduent a l'elaboració d'un informe diagnòstic compartit en cadascun dels escenaris prèviament seleccionats.

Els centres triats per a aquesta prova pilot són:

- Escola Lloret del barri de Sants (Districte Sants-Montjuic). Educació primària i titularitat concertada
- Institut Roger de Flor del barri Trinitat Nova (Districte Nou Barris). Educació secundària obligatòria i titularitat pública.

La selecció dels centres s'ha basat en criteris de contrastació de característiques definitòries, com ara etapa educativa, titularitat del centre, context social de barri i característiques de la població escolar en relació a status socioeconòmic i diversitat ètnica i cultural.

De la mateixa manera que a la primera fase d'implementació de la prova pilot del Programa, es pretén portar a terme un treball compartit amb els equips universitaris que col·laboren en l'execució de les tasques encarregades. El fet de treballar d'aquesta manera incideix en un major grau de cohesió de totes les accions empreses i de la confluència de mirades de professionals i institucions que hi intervenen.

Durant la resta del present curs, s'han establert contactes amb famílies, monitores i monitors de lleure, personal administratiu i de serveis (PAS) dels centres, serveis socials, educadores i educadors de carrer, equips d'assessorament psicopedagògic (EAP) i altres professionals, serveis o entitats que tinguin relació amb la població de l'escola i l'institut triats per realitzar, com s'ha dit anteriorment, un diagnòstic compartit, a través d'una metodologia de Investigació-Acció-Participació. El proper curs acadèmic, 16-17 es desenvoluparan accions específiques en aquest àmbit en la direcció de les línies del Programa, que permetin un assoliment dels objectius des d'una perspectiva integral i participativa.

Per una altra banda, s'ha estat treballant en la constitució d'un equip de mestres i professorat amb expertesa en cadascun dels eixos temàtics del Programa, per tal **d'ampliar l'actual oferta d'activitats didàctiques i d'elaborar noves propostes en nivells i àmbits** que encara no estan dissenyats, de manera que a l'etapa de generalització del Programa es puguin dissenyar *itineraris ad hoc* per a cada centre i nivell educatiu que s'hi incorpori.

Aquest ventall de possibilitats operarà en el nivell de versatilitat necessari per respondre a la singularitat de cada centre i a les necessitats percebudes per cada equip directiu i docent, de manera que es pugui partir de la realitat específica de cada escola i institut i s'hi puguin incorporar les experiències prèvies i la cultura de treball de cada lloc.

5. CONCLUSIONS

Els informes de l'avaluació de procés i, especialment, de l'avaluació de resultats posen en evidència que hi ha un avançament, encara que tímid en referir-se només al primer curs de la prova pilot, en l'assoliment d'objectius, tal com se sintetitza a continuació:

Síntesi resultats obtinguts

A continuació es recullen les diferències estadísticament significatives (per aplicació de l'estadístic T de Student), en general de baixa intensitat, entre l'avaluació inicial (abans d'implementar el Programa) i al final del primer curs d'implementació, que són atribuïbles al Programa i no a l'atzar, ni al desenvolupament com a canvi evolutiu ni al context social, en haver descartat aquestes possibilitats pel disseny comparatiu emprat i per la construcció de les mostres.

Primer de primària

- **Percepció de violència rebuda quotidiana entre iguals**

Percepció de violència patida (♂)

Tercer de primària

- **Igualtat i Sexisme**

Actitud igualitària cap als sexes (♂ i ♀) des de la reducció del sexisme hostil (♂ i ♀) i des de la reducció del sexisme benvolent (♀)

- **Diversitat de gènere de les nenes amb comportament no normatiu**

Proximitat social cap a les nenes amb CNN (♀)

- **Diversitat ètnica cultural**

Actitud igualitària cap a la diversitat ètnica-cultural des de la reducció del prejudici subtil

- **Percepció de violència observada quotidiana entre iguals**

Percepció de la violència observada (♀) i en la violència verbal-relacional (♀ i ♂)

- **Percepció de violència rebuda quotidiana entre iguals**

Percepció de violència patida (♀ i ♂) i en la violència física (♀ i ♂) i en la violència sexual (♀)

Cinquè de primària

- **Igualtat i Sexisme**

Actitud igualitària cap als sexes (♀ i ♂) des de la reducció del sexisme hostil (♂) i des de la reducció del sexisme benvolent (♀)

- **Diversitat de gènere de les nenes amb comportament no normatiu**

Actitud igualitària vers la diversitat de gènere de nenes (♀) en la proximitat social (♀) i en la reducció de l'agressió (♀)

- **Diversitat de gènere dels nens amb comportament no normatiu**

Actitud igualitària cap a la diversitat de gènere de nens (♂ i ♀) en la proximitat social (♂ i ♀)

- **Diversitat ètnica cultural**

Actitud igualitària cap a la diversitat ètnica cultural des de la reducció del prejudici manifest i des de la reducció del prejudici subtil

- **Diversitat funcional**

Actitud igualitària cap a la diversitat funcional de tipus sensorial (♂)

Primer d'ESO

- **Diversitat de gènere i sexual vers el nois amb comportament no normatiu**

Reducció de l'agressió exercida a nois amb CNN (♂)

- **Diversitat de gènere i sexual dels gais**

Actitud igualitària cap a la diversitat sexual dels gais (♂) i des de la reducció de la desviació i canviabilitat (♂)

- **Percepció de violència observada quotidiana entre iguals**

Percepció de la violència observada (♀) i en les dimensions de violència *física* (♀ i ♂), *sexual* (♀) i *cibernètica* (♀)

- **Percepció de violència rebuda quotidiana entre iguals**

Experiència personal de la violència patida (♀)

- **Percepció de l'abús de parella**

Percepció de l'abús (♂) i de l'abús *patent* (♂)

Tercer d'ESO

- **Diversitat de gènere i sexual vers els nois amb comportament no normatiu**

Reducció de l'agressió exercida a nois amb CNN (♂)

- **Diversitat de gènere i sexual dels gais**

Actitud igualitària cap a la diversitat sexual en la dimensió institucional (capacitat de paternitat i dret al matrimoni) (♂)

- **Diversitat de gènere i sexual de les i els transsexuals**

Actitud igualitària cap a la diversitat (♀ i ♂) i en la dimensió de desviació i binarisme (♀ i ♂)

Aquests resultats indiquen un canvi d'actituds inicial i s'ajusten a les expectatives i hipòtesis anunciades a la Comissió Coordinadora (Grup Motor), que en el seu moment va valorar que els processos de canvi d'actitud requerien d'una intervenció continuada durant un període com a mínim durant 10 anys. Hi ha altres consideracions a incorporar, com ara que el tipus d'intervenció és

indirecta, és a dir que, les accions que es desenvolupen a l'aula estan a càrrec de professores i professors que estan en formació i que les seves pròpies actituds davant els diversos temes travessen la seva praxis.

Els avenços inicials que mostra aquesta primera avaluació, són un indicador de la necessitat de continuar treballant en aquesta direcció per ampliar i aprofundir les possibilitats de transformació de les comunitats educatives.